

Od Redakcji

Szósty tom „Polskiego Rocznika Muzykologicznego” ma charakter szczególny: podwójny tom zawiera materiały z lat 2007-2008 i dedykowany jest Karolowi Szymanowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę śmierci oraz Hieronimowi Feichtowi w czterdziestą rocznicę śmierci. Dobrze się składa, że wybitny odrodziciel dwudziestowiecznej muzyki polskiej oraz współtwórca naszej powojennej muzykologii są wspominani razem. Ich znajomość jest mało znana. W tym numerze – m. in. dzięki publikacji materiałów z archiwum Domu Księży Misjonarzy na krakowskim Stradomiu opracowanych przez ks. Wojciecha Kałamarza, kompozytora i muzykologa, konfratra Ks. Profesora Feichta – będzie nam nieco przybliżona. Zwłaszcza w periodyku Związku Kompozytorów Polskich, skupiającego kompozytorów i muzykologów, warto przykłady takiej znajomości i współpracy ukazywać – są nader inspirujące.

Od tego numeru artykuły uzupełniane będą angielskimi streszczeniami; *Spis treści* i *Od redakcji* też będą miały angielskie wersje. Po raz pierwszy zamieszczamy w „Roczniku” artykuł dwóch autorek litewskich: Austė Nakienė i Rūty Žarskienė, dotyczący odkrywania, interpretowania oraz prób ożywienia bardzo starej, oryginalnej litewskiej tradycji gry na drewnianych trąbach ragai i daudytės oraz wokalnoinstrumentalnej wielogłosowości. Tradycji dokumentowanej w XIX wieku, ale sięgającej co najmniej początków nowożytności europejskiej (*Kronika Macieja Strykowskiego z 1582*).

Tom rozpoczynają dwa bloki tematyczne: pierwszy zawiera słabo znane lub w ogóle nieznane teksty Hieronima Feichta dotyczące Karola Szymanowskiego. Są to dwa przemówienia wygłoszone w 1937 roku: w 30. dniu po zgonie kompozytora oraz 4 listopada z okazji poświęcenia sarkofagu Karola Szymanowskiego, a także wykład o nim wygłoszony

w 1966 roku w Bydgoszczy. Teksty te mają szczególne znaczenie; w pierw historyczne, jako dokument pewnego stylu wypowiedzi i poetyki, dziś już zapomnianej, następnie jako wyraz emocji i przekonań dotyczących wielkości Szymanowskiego jako kompozytora. Poglądów wówczas nowatorskich, będących przedmiotem gwałtownych sporów. Wypowiedzi Feichta są też przejawem znakomitej znajomości dorobku i rozpoznania znaczenia Szymanowskiego dla muzyki europejskiej; zawierają celne uwagi odnośnie innych twórców oraz zdumiewających dziś obiegowych opinii spotykanych w leksykonach i opracowaniach dotyczących muzyki polskiej. Swoistym komentarzem wspomnianych ważnych wypowiedzi Feichta jest tekst Wojciecha Kałamarza ujawniający różnorodne materiały archiwalne autorstwa Feichta dotyczące Szymanowskiego.

Następne trzy artykuły dotyczą twórczości Karola Szymanowskiego i są pokłosiem konferencji ZKP zorganizowanej we współpracy z krakowską Akademią Muzyczną w 2007 roku. Studia Edwarda Bonieckiego i Zofii Helman to pasjonujący dwugłos dotyczący *Króla Rogera* - dzieła kluczowego dla rozumienia ewolucji artystycznej Szymanowskiego, jego poszukiwań tożsamości osobistej oraz twórczej. *Król Roger* analizowany i interpretowany przez pryzmat libretta (Boniecki) i muzyki (Helman) ujawnia swe niezwykle szerokie odniesienia do osobiście odczytywanej przez Szymanowskiego tradycji greckiej (dionizyjskiej), chrześcijańskiej, artystyczno-historycznej (bizantyjskiej i ogólnie - średniowiecznej), wreszcie poetyckich wizji Tadeusza Micińskiego i symbolistów (zwłaszcza rosyjskich). Ta intrygująca opera-misterium okazuje się niezwykle syntezą, pozwalającą Szymanowskiemu - po uporaniu się z głównymi kwestiami dotyczącymi wiary, sztuki oraz ich przydatności dla wyjaśniania i porządkowania życia - przejść do następnego etapu poszukiwań twórczych. Zogniskowany on jest na kwestii narodowej tożsamości sztuki Szymanowskiego. Poświęcony temu tekst Katarzyny Dadak-Kozickiej koncentruje się na ewolucji poczucia rodzimości Szymanowskiego świata idei i twórczości. Autorka zauważa, że zmiana nastawienia Szymanowskiego do inspiracji twórczych po 1920 roku polegała na jego odejściu od tworzenia własnych syntetycznych wizji różnych inspirowanych go kultur i na otwarciu się na żywotne w polskiej tradycji

ludowej i religijnej wzory życia oraz swoiste mitologie, wyrażane konkretną sztuką poetycką, muzyczną i taneczną.

Blok artykułów historyczno-muzycznych rozpoczyna wspomniany już tekst litewskich autorek. Następnie Beata Stróżyńska analizuje zakres znaczeniowy spotykanych w osiemnastowiecznej muzyce terminów dotyczących gatunków i form muzyki instrumentalnej, zwłaszcza symfonii i sonaty. Rozważa też słabo przez teorię muzyki rozpracowany gatunek „symfonii kościelnej”, jednoczęściowego zwykle utworu komponowanego na małą obsadę i lokalny użytek, rozpoznając go w utworach Marcina Żebrowskiego *pro processione* (wykonywanych na początku mszy). Z kolei Krzysztof Rottermund przybliży postać Johanna Gabrielskiego, zapomnianego kompozytora i głośnego w pierwszej połowie XIX wieku wirtuoza fletu, pochodzącego z muzycznej rodziny o polskich korzeniach. Artykuł Renaty Skupin prezentuje drogę twórczą Giacinta Scelsiego, dwudziestowiecznego twórcy wielce oryginalnego, czerpiącego dla swych kompozycji orkiestrowych inspiracje z różnych źródeł, zwłaszcza kultur i religii Azji (tradycje arabska, irańska, tybetańska, dalekowschodnia). Swoistego mistyka dźwięku, zafascynowanego szczególnie jego oddziaływaniem na człowieka i życie postrzegane jako wędrówka ku Światłości. Oryginalną koncepcję sonorystyki dźwiękowej – wypracowaną przez Józefa M. Chomińskiego na przełomie lat 1950-tych i 60-tych XX wieku – pozwalającą analizować muzykę, w której brzmienie jest cechą formotwórczą (np. Edgara Varèse'a czy Johna Cage'a) prezentuje Mariusz Wrona. Czyni to na przykładach kompozycji organowych György Ligetiego, Mauricea Kagela czy Norberta Kuźnika. Wreszcie artykuł Tomasza Nowaka przybliży nam zagadnienie egzotyczne – współczesną muzykę balijską. Wśród jej różnych nurtów (z muzyką elektroniczną włącznie) na szczególne zainteresowanie zasługuje muzyka nawiązująca do starej bogatej tradycji dworskiej (gamelanowej), zarówno do instrumentarium, jak i właściwości konstrukcyjnych oraz bogatej symboliki. Na przykładzie życia i dzieł kompozytora I Wayan Beraty ukazane są przemiany kultury muzycznej powiązane z nowymi formami edukacji muzycznej i roli mass mediów, wreszcie przykłady twórczości łączącej współczesne pojmowanie muzyki z tradycją muzyczną i obrzędową Bali.

Tom zamyka sprawozdanie z badań oraz dwie recenzje. Sprawozdanie Arlety Nawrockiej-Wysockiej prezentuje założenia i wstępne rezultaty badań dokumentujących w latach 2006-2008 żywotność tradycji śpiewów kancjonałowych (głównie XIX-wiecznego kancjonału Heczki), pielęgnowanej przez ewangelików na Śląsku Cieszyńskim. Rezultatem badań jest dwupłytowy album *Pieśniczki z kancenoła* wydany przez Instytut Sztuki PAN. Recenzja Marcina Olekseo dotyczy pracy Tomasa Nowaka dokumentującego tradycje muzyczne zachowane przez Polaków zamieszkujących Wileńszczyznę. Pracę uzupełnia płyta z nagraniami szczególnie ciekawych śpiewów oraz muzyki instrumentalnej. Tom zamyka recenzja *Wspomnień* Hieronima Feichta, opracowanych z rękopisów archiwalnych Domu Zakonnego Ks. Misjonarzy przez Wojciecha Kałamarza. *Wspomnienia* są swoistą kroniką wydarzeń z pogranicza historii Polski (od pierwszej dekady XX wieku do 1967 roku, tj. śmierci Feichta), edukacji muzycznej, życia religijnego i muzycznego, wreszcie muzykologii. Ta niezwykła panorama ujawnia współzależność historii oraz różnych sfer kultury, utrwalając zarazem portrety ludzi dokonujących rzeczy ważnych w trudnych czasach.

From the Editor

The sixth volume of „The Yearbook of Polish Musicology” is rather special; this double volume contains material from the years 2007-2008, and is dedicated to Karol Szymanowski on the seventieth anniversary of his death, and to Hieronim Feicht, who died forty years ago. It is fitting that the outstanding composer who was instrumental in restoring Polish twentieth-century music, and the co-creator of Polish post-war musicology, should be recalled in the same volume. Until now, little has been known about the relationship between them. This issue tells us more about it, since it includes material from the archive of the House of Missionary Fathers at Stradom in Kraków, edited by Father Wojciech Kałamarz, composer and musicologist, and a confrater of Professor Feicht. Such inspiring examples of collaboration and friendship as that of Szymanowski and Feicht are particularly deserving of publication in the periodical of the Polish Composers’ Union, an organisation which brings together composers and musicologists.

Beginning with this issue, articles published in the yearbook will be accompanied by summaries in English, and there will also be English versions of the *Contents* and *From the Editor* sections. Also for the first time, our yearbook includes articles by two Lithuanian authors, Austė Nakienė and Rūta Žarskienė, on the subject of discovering, interpreting, and attempting to revive the very old Lithuanian tradition of playing wooden trumpets ragai and daudytės and the original vocal-instrumental polyphony. Although this tradition was documented in the nineteenth century, it reaches back at least as far as the beginnings of modern Europe (*Kronika [The Chronicle]* by Maciej Strykowski from 1582).

The volume opens with two thematic blocks: the first includes lesser known, or completely unknown, texts by Hieronim Feicht on Karol Szy-

manowski. These comprise two speeches given during 1937: the first given on the 30th day after the composer's death, and the second on 4 November, on the occasion of the consecration of the sarcophagus of Karol Szymanowski. The speeches are followed by a paper on Szymanowski, presented by Feicht in 1966 at Bydgoszcz. These texts have special significance; they are important historically, as documents of a now-forgotten style of oratory and poetics, but also as an expression of emotions and beliefs relating to Szymanowski's stature as composer. At that time such views were avantgarde, and the subject of furious debate. Feicht also demonstrates an excellent knowledge of Szymanowski's output, and a recognition of its significance for European music. His writings contain highly pertinent remarks relating to other composers, and references to popular opinions commonly found in lexicons and editions concerning Polish music, some of which sound quite amazing to us today. The text by Wojciech Kałamarz might be said to constitute a commentary on Feicht's work, discussing as it does the variety of Feicht's writings on Szymanowski to be found in the archival material.

The three articles which follow focus on the works of Karol Szymanowski. Those by Edward Boniecki and Zofia Helman contribute a fascinating double voice on the subject of *King Roger* – a work which is pivotal to understanding Szymanowski's artistic evolution and his search for personal and creative identity. Analyses of *King Roger* through the prism of its libretto (Boniecki) and music (Helman) reveal the opera's enormous range of references to the Greek (Dionysian), Christian, and artistic/historical (Byzantine and generally medieval) traditions as interpreted by Szymanowski, as well as to the poetic visions of Tadeusz Miciński and the symbolists (particularly Russian symbolists). This intriguing opera-mystery is revealed as an extraordinary synthesis, created by Szymanowski to help him come to terms with the main issues of faith and art and their role in providing life with explanations and order, which allowed him to move on to the next phase of creative exploration. That phase, focussing on the issue of the national identity of his art, is the subject of an article by Katarzyna Dadak-Kozicka, who examines the evolution of what is native to Szymanowski's world of ideas and artistic creation. The author notes that the change in Szymanowski's attitude to creative inspirations after 1920 consisted in attending closely to the actual

patterns of life and distinctive mythologies present in the Polish folk and religious tradition, expressed through the arts of poetry (as well as through archaic language and dialect), music and dance, and abandoning the creation of his own visions and mythologies of the cultures which inspired him, and then giving them expression through music.

The section containing articles dealing with the history of music opens with the text by the Lithuanian authors referred to earlier. We then have Beata Stróżyńska's analysis of the semantic range of the terms relating to genres and forms in eighteenth-century music, concentrating on the reference of the terms „symphony” and „sonata”. She also considers the genre of the „church symphony”, which has received scant attention in works devoted to the theory of music. These symphonies were usually single-movement compositions for a small number of instruments, and were intended for local use; she identifies this genre in the *pro processione* works by Marcin Żebrowski (performed at the beginning of the Mass). In a different vein, Krzysztof Rottermund brings us the profile of Johann Gabrielski, a forgotten composer and virtuoso flautist, who was well-known in the second half of the nineteenth century and who came from a musical family with Polish roots. The article by Renata Skupin discusses the creative development of Giacinto Scelsi, the highly original twentieth-century composer who drew the inspiration for his orchestral compositions from a variety of sources, in particular from the cultures and religions of Asia (Arabian, Iranian, Tibetan and Far Eastern traditions). He might be described as a mystic of sound, fascinated by its peculiar effect on man, and his life could be viewed in terms of a journey towards the Light. Mariusz Wrona presents an original approach to sound sonoristics, a method developed by Józef Chomiński at the turn of the 1950s and 1960s, which allows one to analyse music where timbre is a factor in creating the form (for example, works by Edgar Varèse and John Cage). Wrona does this using organ compositions by György Ligeti, Mauricio Kagel and Norbert Kuźnik as examples. Finally, an article by Tomasz Nowak draws our attention to an exotic issue: contemporary music from Bali. Among its various strands (including electronic music), the music which reaches back to the old, rich court (gamelan) tradition deserves particular attention, both in respect of its instrumentation and its structural properties, as well as its rich symbolism. Using the life and

work of the composer I Wayan Berat to illustrate his topic, the author demonstrates the changes in musical culture relating to the new forms of music education and the influence of the mass media; lastly, there are examples of works which link the contemporary understanding of music with the musical and ritual tradition of Bali.

The volume closes with a research report and two reviews. The report by Arleta Nawrocka-Wysocka presents the aims and initial results of research which, during the years 2006-2008, documented the durability of cantional singing tradition (primarily of the nineteenth-century cantional by Heczka), nurtured by the Protestant inhabitants of the region of Cieszyn Silesia. The research has resulted in the issue of a two-disc album *Pieśniczki z kancenoła* [*Songs from a cantional*] by the Institute of Art of the Polish Academy of Sciences. The review by Marcin Oleksy describes the work of Tomasz Nowak, which documents the music traditions preserved by Poles living in the Vilnius region (Nowak's volume is supplemented by a disc with his recordings of particularly interesting chants and instrumental music). The final item in the volume is a review of *Wspomnienia* [*Reminiscences*] by Hieronim Feicht, edited by Kałamarz on the basis of archival manuscripts from the monastic house of Missionary Fathers. *Wspomnienia* chronicles, in an individual way, events which illuminate the relationship between Poland's history (from the early years of the twentieth century until 1967, i.e. the year of Feicht's death), music education, religious and musical life, and musicology. This amazing panorama reveals an interdependence between history and various aspects of culture, while at the same time bringing us profiles of people who produced important achievements during difficult times.